

Bedenimiz ve Biz: Bekâret ve Cinselliğin Siyaseti¹

AYŞE GÜL ALTINAY

“Bedenimiz ve biz; bedenler iktidar ve kimlik haritalarıdır.”

Donna Haraway

Feminizm, bir iktidar analizi, bir kimlik siyaseti ve bir toplumsal hareket olarak Türkiye’nin son yirmi yılına damgasını vurdu. Farklı kesimlerden gelen kadınların özgün deneyimleri, mücadeleleri ve söylemleriyle gün geçtikçe kendi içinde zenginleşen, artık kimsenin görmezden gelemediği bir olgu olarak karşımızda duruyor. Gerçi Osmanlı’nın son, Cumhuriyet’in ilk yıllarında da etkin bir ses, örgütlü bir hareketmiş ama toplumsal bir hafıza kaybına uğrayarak, bu geçmişi tarihten silmişiz. Artık yeni tarihler yazıyor, o günleri hatırlamanın ve hatırlatmanın yollarını arıyoruz.

Yakın ve uzak kadın tarihini yeniden yazarken üzerinde nispeten az durulan bir konu var: cinsellik. Hiçbirimiz kadın ve erkek doğmadığımız gibi cinselliği de biyolojimiz dayatmıyor. Toplumsal cinsiyeti olduğu kadar cinselliği de toplumsallaşma sürecinde öğreniyoruz. Tabii ikisi birbiriyle yakından ilişkili. Toplumsal cinsiyet farklılaşmasının merkezinde cinsellik du-

1 Yaşanan birliktelikler ne kadar yoğun olursa hikâyelerini anlatmak bir o kadar zor oluyor. Benim için Boğaziçi Üniversitesi Kadın Grubu’nun hikâyesi böyle bir hikâye. Bu hikâye şüphesiz ki çok farklı şekillerde anlatılabilir. Her ne kadar yazının çoğunluğu o dönemde yazdıklarımızdan alıntılardan oluşuyorsa da burada yazılanların yalnızca bir bakış açısını yansıttığını, bu yazının bir grup yazısı olmadığını vurgulamak istiyorum.

ruyor. Erkek egemen görüş, kadınların cinselliğini bastırıyor, erkeklerinkini ise kışkırtıyor. Adet görmeye başlayan genç kızlar utanç duyup bunu gizlemeye çalışırken, erkekler için yedi düvele duyurulan sünnet törenleri yapılıyor. Genç kızların bekâreti, aileler, okul müdürleri, mahallenin erkekleri, polis ve yasalar tarafından sıkı sıkıya denetim altında tutulurken erkekler için bekâret bir eksiklik veya utancı ifade ediyor. Bu liste çok uzun ama çıkan sonuç çok net. Cinsellik, günlük pratiklerimizden devletle ilişkimize, çocukluğumuzdan yaşlılık günlerimize, isyan ettiğimiz baskılardan içselleştirdiğimiz fikirlere, kadın-erkek ilişkilerinden kadınların birbirleriyle ilişkilerine kadar hayatımızı her alanda belirlemeye devam ediyor. Peki cinselliği konuşma ve siyasallaştırma koşullarımız neden bu kadar kısıtlı?

"Bedenimiz bizimdir" ve kadın hareketi

"İktidar ve kimlik haritaları" olan bedenlerimiz feminist politikaların birçok anlamda merkezinde duruyor. Türkiye'de de dayığa karşı kampanyada, cinsel tacize hayır (mor iğne) kampanyasında, fahişelere yönelik tecavüzde ceza indirimi öngören 438. maddeye karşı kampanyada hep bedenlerimizde buluştuk. "Bedenimiz bizimdir" 1980'lerin sonunda popülerleşmiş bir slogan. Yani ondan önce kadınların bedenlerine dair bu derece net bir sözleri bile yok. En azından ortak bir söz yok. Halbuki bu kampanyalarda üretilen sloganlar ve politikalar son on yılda Türkiye'deki kadınların hayatlarında çok önemli bir yere oturdu. Artık kadınların büyük çoğunluğu Mor Çatı'dan, Ka-Mer'den haberdar. "Haklı şiddet yoktur" içselleştirilmesi zor da olsa en azından tanıdık bir söz.

"Cinsel taciz" de hepimizin bildiği, sık sık kullandığı bir söz. Oysa *Feminist* dergisinin Mart 1990 sayısına bakınca görüyoruz ki "sarkıntılığa karşı" yürütülmesi planlanan kampanyanın isminin ne olacağı uzun uzun tartışıldıktan sonra "cinsel taciz"de karar kılındığı zaman tanıdık olmayan, zor anlaşılır bir ifade olduğu için çok eleştirilmiş. Handan bu sayı-

daki yazısında o süreci şöyle anlatıyor: “mesela benim gönlüm kampanyanın adının ‘bedenimiz bizimdir’ olmasından yanaydı. bir de ‘cinsel taciz’ diyenler vardı. cinsel taciz lafı bence pek kolay anlaşılmıyordu. yabancı dilde kullanılan bir sözün türkçesi, kolay anlaşılır olmayan bir tercümesiydi” (s.17). Sonunda kampanyanın adı “bedenimiz bizimdir, cinsel tacize hayır” oldu.

Bugün “cinsel taciz” başka bir dilden tercüme bir laftır diyecek kaç kadın vardır bilmiyorum. Belli ki onu “bizim” yapmış bile. Peki ya bedenlerimiz? Onlar ne kadar bizim?

Dayak, tecavüz, taciz... Kadına yönelik şiddetin en görünür türleri. Ama bir de görünmeyenler var. Bedenimizdeki iktidar haritasında belli belirsiz ama bizi, kimliklerimizi derinden etkileyen çok sayıda çizgi var. Bunların birçoğu cinsellikle yakından ilgili. Sebep oldukları şiddet bazen görünür olup yüzümüze buz gibi çarpıyor. Ama çoğu zaman görünmeden yapıyorlar yapacaklarını. Bizi içten içe yoğurarak, yorarak, acıtarak.

Bekâreti anlamak, bekâret kontrolüne hayır diyebilmek

Namus cinayetleri ve bekâret kontrolleri bedenimize uygulanan cinsel şiddetin en yırtıcı örneklerinden. Benim başından beri içinde bulunduğum ve burada hikâyesinden bir kesit sunmak istediğim Boğaziçi Üniversitesi Kadın Grubu, bu yırtıcı örnekler üzerinden başladı bekâreti (ve cinselliği) konuşmaya.

1992 yılının 8 Mart’ında feminizmi yeni keşfetmiş birkaç arkadaş bir dizi etkinlik düzenlemeye karar verdik. Birimiz hariç kendisine “feminist” diyen yoktu. Feminizm sanki küfürdür ya, kimse üzerine almak istemiyordu. Tamam hepimiz kadın erkek eşitliğine inanıyorduk ve mor iğnelerimiz vardı ama ne gerek vardı feminist lafını kullanmaya. Bir hafta süren ve Mor Çatı’dan Kadın Kütüphanesi’ne, kadın hareketinin tarihinden edebiyatta kadın sözüne birçok konuda yoğun tartışmalar yaşadığımız Kadın Günleri’nden geriye heyecandan yerinde duramayan 15-20 kişilik bir grup kaldı.

Uluslararası İlişkiler Kulübü’nün bünyesinde buluşmaya de-

vam etme kararı alan bu grup ilk olarak “erkek” meselesini gündemine aldı. Stella Ovadia Kadın Günleri’ndeki konuşmasının ardından erkeklere uzunca bir süre söz vermeyince bu durumun utancını sanki her birimiz üzerimizde taşımış, bu “aşırılığı” yapmasına bir anlam verememiştik. Stella kadınların sözüne öncelik vermeye çalışmıştı, biz ise buna neredeyse alınmıştık. Bu tabii ilk tepkimizdi. Kadın Günleri’nin ardından biraraya gelen Boğaziçi Üniversitesi Kadın Grubu’nun ilk kararı erkeklere kapalı olmaı. Bu kararı erkeklerin de katıldığı birkaç toplantının ardından büyük bir sabırsızlıkla aldık. Erkeklerle tartışmadan önce kendi sözümüzü üretmeye başlamalıydık. Birlikte yakalayacağımızı umduğumuz “kadın sözü”nü.

Peki ama nereden başlayacaktık? Üniversiteli genç kadınlar olduğumuz için birçok insan kitaplardan başladığımızı düşündü daha sonraları. Oysa biz kendi hikâyelerimizden başlamış, bundan da öyle büyük bir heyecan duymuştuk ki kitap okumak birçoğumuza sıkıcı ve gereksiz gelmişti. Üstelik o dönemde feminist yayınlar üniversite müfredatına yeni yeni giriyordu. Yeşim Arat’ın kadın ve politika dersi, Nükhet Sirman’ın feminist okumaları ve Gülnur Savran’ın kadın hareketi ve feminist kuram üzerine dersleri daha sonra gelecekti. Bizi başından beri sürükleyen feminist okumalar değil kendi sözümüzü üretme, birbirimizle dayanışma arzusuydu. Daha da önemlisi bu süreçte yaşananlardı.

İlk yaşanan bir tanışma heyecanıydı; farklı bölümlerden, farklı aile çevrelerinden, farklı siyasi eğilimlerden gelen bir grup genç kadının tanışma ve birbirini keşfetme heyecanı. Ne kadar farklı ve aynı zamanda ne kadar aynıydık. İki yıl sonra Özlem’in adını çok güzel koyduğu gibi: öfkelerimiz öfkelerimizi, kadınlığımız kadınlığımızı tanıyordu. Bu müthiş keşif içimizi kıpır kıpır etmeye başlamıştı bile. Saatler saatler boyu konuşuyor, gülüşüyor, ağlaşıyorduk. Diğer kadın arkadaşlarımızla dertleşmekten çok farklı bir dinamikti. Her geçen gün kendimizi daha bir güçlü, hayata karşı daha bir meydan okur buluyorduk. 1980’lerin kadın hareketini daha yakından tanımaya başlamıştık. Kadın Kütüphanesi’ne sık sık gidiyor, o sı-

rada Harbiye'de olan Mor Çatı'daki toplantıların hiçbirini kaçırmıyorduk. Hatta bir kısmına biz önayak oluyorduk.

Bizim birbirimizi, feminizmi ve kadın dayanışmasını keşfettiğimiz bu günlerde gazetelere Türkiye'nin değişik şehirlerinde bekâret kontrolüne götürülecekleri için intiharı seçen genç kızların haberleri yansdı. Bunlardan ikisi neredeyse arka arkaya ve benzer sebeplerle gerçekleştiği için özellikle dikkat çekiyordu. Kütahyalı Havva (13) ile Muğlalı Güzide (16). Her ikisi de bekâret kontrolüne gönderilmenin utancını taşıyamayacaklarını düşünüp intihar etmişlerdi. Güzide'nin babasının yaptığı açıklama bizi derinden etkilemişti: "Kızım bakire." Ölümü seçerek bile bekâret kontrolünden kurtulamayan Güzide gündemimizde ilk sıraya oturmuştu hemen. Öfkeliydik, kırgındık, şaşkındık. Öfke ve kırgınlığı etrafımıza karşı, şaşkınlığı kendimize karşı yaşıyorduk. Bekâret hayatımızı şekillendirmede bu kadar merkezî bir yere sahipken onun üzerine konuşmak neden bu kadar zordu? Hem birbirimizle, hem başkalarıyla.

Diyebilirim ki biz bekâreti konuşarak feminist olduk. Konuştukça ve dinledikçe tartışmalarımız da biz de başka bir boyuta taşındık. Önce Mor Çatı'da, sonra İktisatçılar Lokali'nde ve üniversitede geniş katılımlı toplantılar düzenledik. Bekâret kontrolüne karşı çıkan başka feministlerle uzun uzun tartıştık. Biz de bekâret kontrolüne karşıydık. Ne de olsa bekâret kontrolü bedenimize yapılan en korkunç saldırılardan biriydi ama biz bekâret kontrolü kadar bekâretin kendisini konuşmak ve politikamızı onun etrafından oluşturmak istiyorduk. Bekâretimiz yalnızca doktora götürüldüğümüzde değil her an kontrol ediliyordu. Hatta en etkin kontrolü biz kendimiz uyguluyorduk. Örneğin, birçok kişi bize Boğaziçi Üniversitesi'nin kurtulmuş genç kadınları gözûyle bakarken bir kısmımız bu konuda babasından daha muhafazakâr düşünmek ve davranmanın çelişkileriyle yüzleşmeye çalışıyordu. Bekâret baskısı diye bir şey varsa, dışımızda değil içimizdeydi ve biz onun üzerine gitmek istiyorduk.

1992 yazı ve sonbaharı bekâret tartışmalarıyla geçti. Sonunda kâğıt kesip yapıştırarak hazırladığımız Bekârete Dair.. bültenimiz çıktı. Çeşitli işlerden kazandığımız paralarla bu bülteni

renkli kâğıtlara fotokopiyle çoğalttık, üniversitede, kitabevle-
rinde, daha sonra da bir bekâret standı açtığımız Tepebaşı Ki-
tap Fuarı'nda sattık. Fuardaki stand oldukça büyük ve renkli
bir standdı. Arkamızda sloganlarımız vardı: *Bekâretin Kontrolü
Aslında Neyin Kontrolü? Bekâret Kontrolüne Hayır! Cinselliğimiz
Alnımızın Karası Değildir! Bedenimiz Bizimdir!* İki yan duvarı
ise okuyucuların bekâret hakkındaki görüşlerine ayırmıştık.
Bir tarafta erkekler, bir tarafta kadınlar...Küçük renkli kâğıtlara
yazılmış yüzlerce söz, fotokopi yetiştiremediğimiz hızla satılan
bir bülten ve bizlerle yapılan onlarca ateşli tartışma...

Renkli kâğıtlarla panolarımıza asılan yazılardan birkaç örnek:

Erkekler

- Bekâretimi 12 yaşında kendi elimle bozdum!
- Bekâret ideali, bekâreti bozmak isteyen erkeklerin idealidir.
- Lüzumludur!
- Eğer okşayacaksam olmaması, evleneceksem olması şarttır!
- Bekâret kadın ve erkek için sevgiliye saygıdır.
- Bekâret çeyiz değildir.
- Bu konuyu tartışmaya açmak bile büyük bir saçmalık...
- Kızım olduğu zaman doktor vasıtası ile zarını ben deleceğim.
- Gerdek gecesi dökülen kanların hesabı sorulacaktır! Dev-Kız
- Esas kan çıkmazsa biz hesap soracağız! Abaza-Genç

Kadınlar

- Sevgilimin ve annemin aynı tabuları savunması KORKUNÇ!
- O benim, kimseyi ilgilendirmez!
- Bekâretin kontrolü bizim özgürlüğümüzün kontrolüdür!
- Bekâret iki bacak arasında değil, akıldadır.
- Kadınlara haksızlıktır!
- Bekâret evlenene kadar olan kendine ait bir hazinedir.
- Bekâret erkeklerin de sorunudur...

Bu panolarda kiminin dalga geçtiği, kiminin ise hararetle savunduğu bekâret kavramı bizim için son derece ağır ve ciddiye alınması gereken bir şeydi. Kasım 1992'de yayınlanan *Bekârete Dair..* bülteninde yazdıklarımız bu ciddiyeti fazlasıyla yansıtıyor:

Bekâret Kontrolü ve Kimlik (Can): Bekâret kontrolüne, bekâretin toplumsal anlamını sorgulayarak karşı çıkmak çuvalda delik açmak ya da patriyarkal örgünün ilmeklerini sökmeye başlamak gibi yorumlanabilir. Belki de çoğu kadın için, iktidar sahibinin gölgesinde uyumak varken 'yedi başlı canavar'la uğraşmaya yeltenmek akıl alacak iş değildir. Eğer 'bekâret'i kontrol ederek bizim bedenimize oturtacakları kıyafeti biçiyorlarsa; bedenimiz yoluyla kimliğimizi denetliyor, emeğimize ve geleceğimize el koyuyorlarsa o gölgenin sınırlarından bir an önce dışarıya çıkmak gerekiyor!

Nasıl bir Cinsellik Kurguluyor? Ve neden... (Ayşe Gül): 'Bekâret' kavramının cinselliğimizle nasıl bir bağlantısı olduğunu düşünmeye çalışırken birçok soruyla karşılaştık. En başta, bekâret neden bu kadar önemli? (...) Erkekliğin her alanda 'iktidar' kavramıyla eş tutulduğu, kadınlığın ise zayıflık, hatta utançla eş anlama geldiği bu anlayış, aileden başlamak üzere toplumun tüm kurumlarına yerleşmiş köklü hiyerarşik düzenin de temel taşı oluşturuyor. 'Güçlü Erkeklik', erkeğin yalnız kadın üzerinde kurduğu egemenliği değil, kendi hıncımsileriyle olan ilişkisini de tanımlıyor. (...) Erkekler cinsellikle



riyle 'güçlü erkek' olgusu çerçevesinde tanışır, erken yaşlardan başlayarak birbirlerini 'erkeklik'leriyle karşılaştırırlar. Cinsellik, erkekler için ergenlikle birlikte başlayan bir 'ihtiyaç'tır. Erkek cinsel organı (penis) 'iktidar' simgesidir, erkeğin gurur kaynağıdır ve küfürler dahil olmak üzere birçok alanda ondan bahsedildiğini duymak mümkündür. Üzerine bu kadar çok konuşulan bir organın birçok isminin olması ise doğaldır. Penis öyle bir organdır ki, neredeyse erkekten bağımsız bir varlık gibidir. Nitekim erkekler ondan çoğunlukla üçüncü tekil şahıs kullanarak bahsederler. Onunla ilgili her türlü gelişme kutlama kaynağıdır (...) Peki kadınlar cinsellikleriyle nasıl tanışırlar? Kadınlar için cinsellik bir ihtiyaç değil; gerdege girene kadar yaşanmayacak, hissedilmeyecek ve üzerinde konuşulmayacak bir konudur. Doğal olarak, kadın cinsel organının adı da yoktur. Adı konmuş tek şey, 'orada' bulunan 'zar'dır. Zar, râmûs'un en önemli ve en somut ifadesidir. Kadının vücuduna açılan kapının mührüdür (...) Yukarda anlatılan hikâyenin sonucu şudur: cinsel ilişki dediğimiz şey 'zap-tedilemez' penisin 'özne' olarak yer aldığı, biyolojik 'zar'la mühürlenmiş vajinanın ise 'nesne' olduğu toplumsal bir alış-veriştir. Kadın, 'erkeğine' el değmemiş -daha doğrusu penis değmemiş- bir beden sunar, erkek bu yolla 'iktidarını' kazanmış olur. [Bu kurguda] cinsel ilişki, duygularla beslenen ve iki cinsin karşılıklı ihtiyaçları doğrultusunda birlikte yarattıkları bir şey değildir. İki kişiye ait olmadığı için ve penisin iktidarı üzerinden tanımlandığından dolayı, cinsel ilişki erkeklerin birbirlerini 'erkeklik' temelinde karşılaştırabilecekleri bir olaydır. Kadının iyi veya kötü olması pek söz konusu değildir...Sonuç olarak, kadınlarla kurdukları ilişkiler yoluyla erkekler yine birbirleriyle rekabet eder, 'erkekliklerini' bu sefer kavgalarda veya bilek güreşlerinde değil kadın vücutları üzerinde yarıştırmış olurlar. Kadınlar, bu durumda, yalnızca erkeklerle girdikleri ilişkide değil, aynı zamanda erkekler arasındaki 'iktidar' mücadelesinde de birer nesne konumundadırlar. (...) O halde bekâretin bu kurgudaki yeri ne? Bizim öne sürdüğümüz tez, erkekler arasında süren ve onlar tarafın-

dan tanımlanmış tüm sosyal ilişkilerde merkezî yere sahip olan 'iktidar' kavgasında, bekâret kavramının bir 'zeytin dalı' görevi gördüğü. 'Her erkeğe bir bakire kadın' anlayışı -veya anlaşması- erkeklere doğdukları andan itibaren kendileri için garanti altına alınan bir 'iktidar' alanı yaratmıyor mu? Diğer hiçbir alanda 'güçlü erkek' olarak kabul edilmeleri garanti değilken, evlendikleri bakire kadına karşı her zaman 'en güçlü' olmayı bekâret yoluyla güvence altına almış olmuyorlar mı? Diğer bütün alanlarda 'güç kazanımı' savaşmayı gerektirirken bir kadın üzerinde iktidar kurabilmenin tek koşulu 'erkek' olmak değil mi? Öyle görünüyor ki, erkek bakış açısından tanımlanmış 'cinsellik'i kadınlar olarak yeniden tanımlamadığımız sürece bedenlerimiz, kurgulanan 'cinsel ilişki modelinde de toplumsal hayatta da 'nesne' olmaya devam edecek, hiçbir zaman 'bedenimiz gerçekten bizimdir' diyemeyeceğiz!

"Namus Belası" (Gökçen): Kadınlar! Hiç oturup düşündük mü nedir şu namus dedikleri? Gelin beraber düşünelim...Gerçekten benim (bana ait) diyebileceğim, niteliğini belirleyebileceğim veya yükünü reddedebileceğim bir namusum -iffetim- var mı? Eğer varsa, babam, kocam, ağabeyim, vs. cinsel özgürlüğümü yaşamayı (iffetsizliği) seçtiğimde niçin ellerini kana bular(lar)? Babam, niye insanların yüzüne bakamaz, kahveye gidemez kılıgım kıyafetim, davranışlarım toplumun cinsel ahlak anlayışına ters düşünce? Erkek arkadaşım la eleleyim diye beni sorguya çeken polis ne adına yapar bunu? Babama erkeklerle gezip tozduğumu söyleyen komşu, eş-dost, okul müdürü neyi korur? Sadece evleneceğim adamın hakkı olan o 'şey'i mi? Yoo! Bir tek adam için devleti, polisi, komşusu böyle elbirliğiyle çaba göstermez. Onların olan bir şey var benim taşıdığım. Hatta, belki de ben, her şeyimle onlara aitim. (...) Sonuç olarak, bir düşünelim: Yaşamın her alanında süregelen 'sahip olma, egemen olma' yarışının yatakta ve evde bir dişinin efendisi olmakla bir ilişkisi yok mudur? Dilinde 'karı gibi ağlamak', 'kancıklık (kaypaklık) etmek', 'eksik etek olmak', 'mertçe, erkek gibi konuşmak', 'kirlenmek, kirlenil-

mek' gibi yığınla cinsiyetçi ifade taşıyan bir toplum ve erkek için iffeti, edilgenliği, emeğini karın tokluğuna feda etmeyi bir kadına seç-tir-mek zor mudur? Bu arada, kadınlar! Kölelik bir tarihte kalktıydı da, cariyelik de kalkmış mıydı?

Kampanyaya Doğru (mu?) (Esra): Kampanya fikri Temmuz'da Mor Çatı'da ilk defa bekâreti tartışmak üzere toplandığımızda çıkmıştı. En büyük sorunumuz da kampanyanın bekâret kontrolünü mü, yoksa bekâret kavramını mı sorgulayacağıydı. Bu seçeneklerden ikincisinde kısa zamanda karar kıldığımızda ne kadar kocaman bir sorunla karşı karşıya olduğumuzun farkındaydık. Bütün yaz, bekâreti ve olası kampanyamızı konuştuk, tartıştık. Her tartışmada bu kavramın farklı boyutlarını keşfediyor, toplumsal hiyerarşinin korunmasında kilit nokta olduğunu anlıyorduk. Bu da kafamızdaki kampanya fikrinin bulanıklaşmasına yol açıyordu. Nasıl bir kampanya, neye karşı ve en önemlisi sözümüz ne olacak? (...) Uzun süreli, talepleri çok da somut olmayan, birlikte yürümekten çok birlikte düşünmenin merkeze oturduğu bir kampanya olabilir mi? Belki çıkardığımız ve çıkarmayı umduğumuz bültenler bizim kampanyamız olacak, belki de birlikte düşüneceğimiz kadınlarla yeri yerinden oynatacak; ama hep birlikte tanımlayacağımız bir kampanya yapacağız...

Bu yazılardan sonraki bir sayfada kendi 'tanıklıklarımız'dan alıntılar veriyor, kadınları bize tanıklıklarını yazıp yollamaya davet ediyorduk. Adres Mor Çatı'ydı. Bültenin son sayfası "Bekârete Dair Sizin Düşünceleriniz..." yazılarak boş bırakılmıştı. Her kadının bu boş sayfayı ve daha nice boş sayfaları dolduracak kadar yoğun şeyler hissedeceğini hayal ediyorduk. Elimize ulaşan tanıklıklar oldu. Onların yanında biz kendi tanıklıklarımızı ve çevremizdeki kadınların tanıklıklarını toplamaya devam ettik. 'Bekâret' kavramı ile ilk tanışmamız, onu koruma kaygısı ile yaptıklarımız, cinsellikle olan ilişkimiz küçük grup toplantılarında konuşulmaya ve kaydedilmeye devam etti.

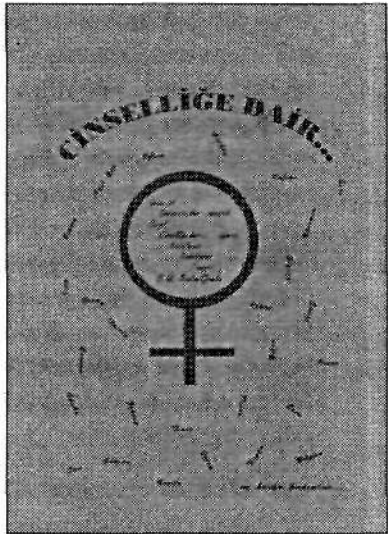
Amacımız tüm bu tanıklıklardan bir kitap çıkarmaktı. Hatta kitabımızla ilgilenen bir yayınevi bulmuştuk. Fuarda topladı-

ğımız pano yazıları ve elimizdeki tanıklıklarla bir kitaba doğru ilerliyorduk. Ta ki hepimizin çok saygı duyduğu bir feminist “kitap dediğiniz şey ya mükemmel olmalı, ya da olmamalı” diyene kadar... Mükemmel bir kitap çıkaramayacağımızı düşünerek çalışmalarını yarıda kestik. Keşke kesmeseydik...

Cinselliğe Dair

Bekâret tartışmaları bizi cinselliği daha kapsamlı sorgulamaya doğru götürdü. Küçük bilinç yükseltme gruplarında dildeki cinsiyetçilikten, cinselliğin siyasetle ilişkisine kadar çok şeyi tartışıyor ama en önemlisi kadınlığımızı keşfediyorduk. Küçük kız çocukları olarak yaşadığımız deneyimleri, taci-zi, arzuyu, arzuya ket vurulmasını, aile içindeki mücadelelerimizi, jinekologlarda yaşadığımız kabus anları, ve daha birçok şeyi paylaşıyor, kızgınlıklarımız yerini umuda ve coşkuya bırakıyordu. Ne de olsa artık yalnız değildik ve erkeklere olduğu kadar kadınlara olan bakışımız da tamamen değişmişti.

“Kadınlığımız kadınlığımızı tanıyor” diye sunduğumuz ikinci bültenimiz çok daha fazla kadının katıldığı bir çalışma oldu. Yazı tarzımız da değişmişti. Artık analiz yapmaktan çok paylaşmakla ilgileniyorduk. Biz birbirimizin hikâyelerinden güç bulmuştuk, başka kadınlar da bizim hikâyelerimizden güç bulur, kendi hikâyelerini paylaşmaya başlarlar diye ümit ediyorduk. Biz kendimiz “kurtulmuş” olmadığımız gibi kimseyi “kurtarmak” gibi bir niyetimiz de yoktu. En büyük hayalimiz okuyucu kadınların “ben de sizin kadınlığınızı tanıyorum” demeleri ve kendi hikâ-



yelerini ciddiye almaya başlamalarıydı. Aşağıda seçerek (ve kısaltarak) alıntıladığım yazılar bu yaklaşımla yazıldı:

Öfkem öfkenizi tanıyor.. (Özlem): Karanlığın hissiyle uyanıyorum. Gece karanlık, karanlıksa soğuk ve ürperti demek benim için, nerden geldiği anlaşılmaz yüzüzlüğü ve cesaretiyle yılan bir erkeğin gözleri gibi... Birileri için gece, dışarda bütün hızıyla sürüyor. Erkekler, sokaklarda, barlarda, pavyonlarda...Yarın olacak, birbirlerine gece kiminle ne yaptıklarını, ne hızlı bir gece geçirdiklerini anlatacaklar gururla. Onlar dışarda, ben evdeyim. Ev, bana biçilen mekân, kaderim. Ya kaderime boyun eğip, gocunmadan, güven dolu evimde huzurla oturmaya devam edeceğim, ya da şansımı zorladığım için arsızlığımın cezasını çekeceğim (...) Körpecik vücutlarından çocukluğun izleri gitmemiş. Zehra, Fatma, o ufak kız...Öfkem, öfkenizi tanıyor, çaresizliğimse çaresizliğinizi... Biliyorum tavanda asılı vücudun neden orada durduğunu, ya da ortaokullu kızın gözlerinde neden gözyaşı olduğunu. Ben tecavüze uğramadım. Bekâret kontrolüne de yollanmadım (...) Artık sabah oluyor. Rüzgâr yerini kuş seslerine, soğuksa, karanlıksa gün ışığına bıraktı. Ama biliyorum kuş seslerinin, doğan gün ışıklarının, üretilen boş umutların ne derece aldatıcı olduğunu. Bir yerde bir hata var, düzeltme zamanı çoktan gelip geçmiş bir hata. Bunu değiştirme, düzeltme isteği içimdeki fırtınam. Bu bizim kaderimiz değil diyen fırtınam. Siz, biz, hep birlikte yalnız değiliz biliyorum. Çünkü öfkem öfkenizi tanıyor.

"Ben tahrik edici yaratık" (Zeynep): Dik dik gözlerime bakıyor, rahatça penisıyla oynarken göğüslerimi süzüyor. Kesin yanından geçtikten sonra, kalçalarıma kafasını çevirip bakacak. Neler düşündüğünü ise tahmin edebiliyorum, fakat sırf bu yüzden de saldıramam ya. Bu ülkede düşünme özgürlüğü var. Korkmuyor. Sert adımlarımdan, öldürmek istercesine bakışlarımdan korkmuyor. Ben bu saatte, bu sokakta yalnız, tek başıma gezdiğime göre. Suçluluk duygusu. (...) Ben baştan çıkarıcı yaratık, ben tahrik edici canavar. Filmlerde, reklamlarda, gazetelerde ben cinsel nesne, bir alet, bir araç. Her tarafta

cinselliği sergilendiği için cinselliğini saklaması gereken ben. Ben bu sokakta ne arıyorum, hem de yalnız. O saflık ve masumiyetiyle yürürken kötülük ve günah kaynağı ben. (...) Yanımda şu an. Önüme bakıyorum, başım yere eğik değil eskisi gibi. Gene de 'Anam' diyor. Kızıyorum, bağıryorum, gözüm dönmüş, ben de kendimi tutmıycam. Yürüyor, hem de kızgın kızgın. O hiç aşağılanmamış. Aşağılanan ben. Artık duramam. Arkasından da bağıryorum. El kol hareketleri yapıyor. 'Deli' diyor 'deli'. Taraftar arıyor. İnsanlar ilgisiz ama biliyorum bana kızıyorlar. Ben tahrik edici yaratık.

Hani bekâreti 'aşmıştım'? (İmzasız): İlk birlikteliğimin ertesi gününü düşünüyorum. O güne kadar nasıl da netti düşüncelerim. Toplumsal boyutlarını sorgulamadan, sadece benim bedenime, benim dışımda getirilen yasaklara karşı bir isyan ile bekârete karşı çıkışım. Daha doğrusu bakire evlenmeye karşı çıkışım. Evlenmek zaten hayatımın bir dönemi için kesin ve kaçınılmaz olarak konduğundan, o yıllardaki karşı çıkışım şimdi naifçe diyebileceğim bir noktadaydı: "Beni bekâretimle değerlendirecek bir erkekle evlenmeyi ben zaten istemem." Çok sağlam olduğunu düşündüğüm bu çıkış noktasıyla yaşadığım ilk beraberliğimin ertesi gününde, geriye dönemeyeceğimi en gerçek şekliyle anlayarak, korkunç bir vicdan azabı duyduğumu farkedişimdeki şaşkınlık ve telaşı hatırlıyorum. Hani ben bekâreti çoktan aşmıştım?

Kadının cinselliği de yok! (Can): Seçmediğimiz, yönünü kendimizin belirlemediği bir yol aldıktan, bu tabiyet ilişkisini bu denli içselleştirdikten sonra heteroseksüel cinsellik içinde kadına özerk bir anlayış geliştirmek bu haliyle mümkün görünmüyor. Ama neyi isteyip neyi istemediğimizi haykıracak kadar sesimizi yükseltebiliriz. Erkeklerin bedenlerimiz üzerinde penisleri aracılığıyla iktidar kurmasını istemiyoruz! Bağır, yaktan kov! Erkekler duysun!

Erkek cinselliğinin kuşatması altında can çekişen cinselliğimiz! (Gökçen): Yaşamın her alanında ve cinsel alanda belirleyici

olamadığımız ve kendi özgün taleplerimizi yaratamadığımız sürece tecavüze, cinsel tacizlere uğrayarak, acı içinde bekâretimizi sevdiğimiz adama vererek, körtopal giden ne yapacağımızı bilemediğimiz bir cinsellikle katlanacağız erkek egemenliğine. Uzun süredir yaptığımız gibi.

Bakma özgürlüğümüz bile yok (Zarife): Ergenliğe ilk adım atmasıyla, üzerine çevrilen erkek bakışları...(daha öncesi var mı, anımsamıyor) ve ömrü boyunca üzerinden eksilmeyecek bu bakışların hayatına, içinde bir yerlere yerleşmesi. Önce, kendi beğendiği erkeklerce seyredilmenin verdiği bir kendini beğenme, hoşluk duygusu. Sonra bu bakışların denetiminde senin hiçbir hakkın olmadığını öğrenmenle, hiç beklenmedik ve istenmedik insanlarca seyredilmenin verdiği iğrenme duygusu (...) Güzellik, çirkinlik, çekicilik hepsi erkek gözünün yaratıp içimize yerleştirdiği ve gerek kendimizle, gerekse diğer kadınlarla kurduğumuz ilişkide aramıza rekabet sokan, bizi birbirimize rakip kılan kavramlar. Kadınlığımı düşe kalka belki ama, özgürce, kendim, kendi kavramlarımla yaratmak istiyorum.

Bir kızım olursa (ki nedense bunu hep çok istedim) doğuştan kadın olacak (Pınar): Hayır bunu bekâret kavramını bilmesin diye kızımın -varsa- bekâret zararını doğuştan aldıracağım diye söylemiyorum. O kadın olacaktır, çünkü ben öğretmemeye çalışsam da birileri ona utancı öğretecektir (...) Kadın olacaktır çünkü ben öğrenmesin desem de birileri ona orospuluğu öğretecektir. Kimbilir belki altı yaşında 'Ben zengin bir kocayla evleneceğim' diyecektir. Ben öğretmesem de tanımlanan olmayı öğrenecektir. Cinsiyeti için yapılan çok ve çelişik tanıma uyma çabası harcayacak, uymuş gibi yapacaktır. Ben öğrenmesin istesem de edilgen olmayı bilecektir. Sevilmek isteyecektir, aşık olunmak, arzulanmak isteyecektir, zevk vermekten zevk alacaktır. Hizmet etmeyi öğrenecektir, şekli ne olursa olsun. Korkuyu öğrenecektir kuytuda, kalabalıkta, karanlıkta, aydınlıkta. Ben ona çok daha fazlası olduğunu anlatsam da, o çok daha fazlası olsa da, çok kez salt cinselliğine, ete in-

dirgenecektir. Bu benzeri birçok acıyı çekecektir kuşkusuz. Ama bunlara karşı koymanın onurunu da yaşayacaktır ve olması ki her türlü utancı, kendini pazarlamayı, tanımlanan ve edilgen olmayı, türlü ezme ezilmenin ortadan kalktığı o mutlu topluma daha yakın olacaktır onun günü. Yine de mutlaka dilinde 'sikmek' sözcüğü olan bir toplum olacaktır onun içinde yaşadığı da hâlâ. Çünkü kadının ezilmişliği ideolojiye de, maddi yapıya da en derinlemesine işlemiş bir ezilmişliktir. Ve o da buna karşı çıkacaktır mutlaka, belki bugün benim yapmadığımı yapabilecek, dilinde 'sikmek' sözcüğü olmayan toplumu düşleyebilecektir.

Ben Feministim (Gülhan): Ben şanslı bir kadınıym: doğduğumda babam önce çükümü aramadı, öptü beni; bana ondan korkmak öğretilmedi, sevdim onu ve bana tüm sevgisini verdi; oyun oynamaya başladığım zaman sadece bebek alınmadı, zihinsel yetilerimi geliştirebileceğim oyuncaklarım ve kamyonlarım da oldu; daha ilkokulda 'hiçbir yere bakmadan eve gel' denmedi bana; dayak yemedim, ensesti yaşamadım; küloedumda ilk defa kan gördüğüm zaman korkmadım çünkü ne olduğunu biliyordum, çünkü annem bana anlatmıştı; bekâret üzerine hiç konuşmadık evimizde; kendi seçimlerimi hep kendim yaptım; tecavüze uğramadım, zorla evlendirilmedim; ilk seviştiğim adamı çok sevdim ve hiç pişman olmadım seviştiğim için; paraya ihtiyacım olduğu için patronumun tacizlerine katlanmak zorunda kalmadım...Ama ben FEMİNİSTİM. Çünkü biliyorum ki babamdan yemediğim dayağı kocamdan yiyebilirim. Geceleri geç saatlerde sokaklarda dolaşmama kimse karışmasa da geceleri (ve aslında gündüzleri de) her an cinsel tacize uğrayabilirim. Hamile kaldığım zaman işimi bırakmak zorunda kalabilirim. İşyerimdeki erkeklerden daha çok çalışıp onlardan daha az maaş alabilirim ve eğer yalnızsam bana potansiyel fahişe gözüyle bakılabilir...Ve biliyorum ki binlerce kadın bunları ve bunlardan çok daha kötülerini yaşıyor. Ben feministim çünkü onların acılarını kendimde hissediyorum, ben feministim çünkü onlardan farklı değilim.

Hiçbirimiz kurtarılmış kadınlar değiliz, biliyorum ve ancak biz kendi kendimizi kurtarabiliriz, kızkardeşimizden arkadaşlarımıza, annelerimizden komşularımıza uzanan biz kadınlar dayanışma halkasında.

Benim canım kadın arkadaşlarım (Nazan): Cinselliğimizi konuşurken nasıl sinirlendiğimiz aklıma geliyor. Bize dayatılmış erkek cinselliği, zevk almadan, mecburiyetten, isteyerek üstelik, çünkü gerekli. Peki bu adamlar nereden cesaret alıyor? Nasıl da kendilerine güvenerek. İnanılmaz. Öfkemiz sokaktaki adama falan değil, en yakın erkek arkadaşlarımıza, sevgililerimize, hayatımızdaki tüm erkeklerle. Onlar da taciz ediyor, cinselliklerini dayatıyorlar bize, başkalarına, Zeynep'in yazdığı gibi ne kadar bastırılamazsa cinsellikleri o kadar erkekler. Nasıl öfkeleniyoruz. Özlem'in dediği gibi öfkelerimiz öfkelelimizi, öfkelerinizi tanıyor. Bedenimizi tanımamız. Nasıl zevk alır, ne ister. O bedenin bizim için, herkesten çok bizim için sır oluşu. Mahsunluğumuz bunları konuşurken. Aklıma geliyor tüm konuştuklarımız (...) Küçük kızlarken başka küçük kızlarla ya da erkeklerle cinselliği yaşamış olduğumuzu keşfedişimizi hatırlıyorum, ya da küçük kızlarken beklenmedik erkeklerden pandiklenişimizi, sıkıştırılışımızı, sonra cinselliğimizi bastırıp günden güne giz yapışımız, yaptırışımız, sonra bekârete dair, ve işte cinselliğe dair. Meğer hiçbir ayıp değilmiş. Zaten çoktan beri kadınlığımızı tanıyorlarmış.

Cinselliğe Dair, Boğaziçi Üniversitesi Kadın Grubunun son ortak yayını oldu.² Birçok kadın grubunun başına gelenler bizim de başımıza geldi: dağıldık. Geriye bu bültenler kaldı, bir de birbirimize değerek dönüştürdüğümüz hayatlarımız. Dönüp baktığımda ben de Nazan gibi hissediyorum: "Meğer hiçbir ayıp değilmiş." Yine de nereden bulmuşum o cesareti diye düşünmeden edemiyorum. Kendi ailem, hocalarım, arkadaşlarım ve fuara gelen binlerce insanın karşısında dimdik durup bekâret ve cinsellikten bahsetme cesaretini. Üstelik de başka

2 Daha sonra içimizden bir grup *Martı* isimli bir dergi çıkardılar.

kadınların bekâreti ve cinselliğinden değil, bizim, benim bekâretimden, cinselliğimden...

Küçük gruplar ve feminizm

Aslında yukardaki sorunun cevabı çok açık: kadın dayanışması! Bu cesareti bizlere veren yarattığımız güçlü birliktelikti. Arkamıza yazdığımız sözlerin “bizim sözümüz” olması, her birinin arkasında günler, haftalar boyu süren tartışmaların yatması, kendi başımıza olduğumuz durumlarda bile grup arkadaşlarımızı artık yanımızda hissediyor olmamız, dahası yeni yeni keşfettiğimiz feminist tarih (hem dünyada hem Osmanlı ve Türkiye’de kadınların mücadele tarihi) bize güç ve cesaret veriyordu. Yalnız değildik ve haklıydık.

Bu noktaya gelmemizde iki süreç önemli oldu: ismine “küçük gruplar” dediğimiz, feminist literatürde “bilinç yükseltme grupları” olarak geçen grup çalışmalarında yaşadığımız kendi-mizi-kadınlığımızı-birbirimizi keşfetme süreci ve 80’lerin feminist kadın hareketini tanıma ve içinde yer alma süreci. Bizi ve sözümüzü belirleyen ikisi arasında yaşadığımız gitgellerdi.

80’lerin başında Türkiye gündemine giren feminist hareket, 90’ların başında üniversite öğrencisi olan bizler için bir sosyal gerçeklikti. 8 Mart kutlamaları yaygınlaşmış, feminist akademisyenler üniversitelerde seslerini duyurmaya başlamış, Kadın Kütüphanesi ve Mor Çatı hareketin kalıcı olduğuna dair kurumsal sinyaller olarak yerlerini almışlardı. Ancak mesajı yaygınlaşan ve kurumsallaşma tohumları atan feminist hareket kendi içerisinde bir tıkanıklık yaşıyor, bir sorgulamadan geçiyordu. Hareketin ilk on yılına imzasını atanlar ilk yıllardaki heyecanlarını ve enerjilerini yitirmeye başlamışlar, başka kadınları içlerine alarak genişleme konusunda ise yavaş kalmışlardı. En azından 1992’de üniversitede düzenlediğimiz Kadın Günleri’nde bize yansıyan buydu. Feminizme ilgi duymaya başlayan genç kadınlar olarak ne yapabiliirdik? Nasıl örgütlenebilir, harekete nasıl katılabilirdik? Daha sonraları bizim de içinde bulunduğumuz (çoğu Mor Çatı’da yapılan) birçok top-

ketin ve düşüncenin bastırıldığı, iyice marjinalleştiği ve körel-
diği bir dönemde feminizmi keşfetmiştik ve bu durum sordu-
ğumuz sorulardan politika anlayışımıza kadar birçok şeyi etki-
liyordu. Grup içerisindeki birçok kadının daha önce herhangi
bir politik deneyimi bile yoktu. Bunu bir kısmımız eksiklik
olarak yaşıyordu, bir kısmımız da özgürleşme olarak. Sıcak
tartışma konularımızdan biri hep buydu.

Bazıları bizi postmodern (bu tanım 'apolitik' anlamında kul-
lanılıyordu) feministler olarak tanımlıyordu. Oysa biz kendi-
mizi yeni bir politika arayışı içerisinde görüyorduk. Hatta fe-
minist hareket bize tam da bu yeni politikanın yönünü göste-
riyor gibi geliyordu. Kimsenin kimseyi kurtarmaya kalkmadı-
ğı; başkalarını bilinçlendirmeyi değil en başta kendini bilinç-
lendirmeyi merkezine alan; özel olanın (ya da olduğu düşünö-
lenin) politikasını yapan; iktidar kazanmayı hedeflemeyen,
onun yerine iktidarın gündelik pratiklerdeki, en temel insan
ilişkilerindeki sonuçlarını anlamaya ve değiştirmeye çalışan;
bütün bunları yaparken de klasik yöntemleri sorgulayan, yeni
örgütlenme yolları ve mücadele biçimleri geliştirmeye çalışan
bir hareket. Beni feminizme çeken, genç bir kadın olarak yaşa-
dığım sorunlar kadar bu yeni politika biçimiydi diyebilirim.
Kendimizin belirleyeceği, bizden yola çıkan bir politika.

Feminizmin bu iki cazibesi bekâret ve cinsellik konularını
küçük gruplarda tartışma pratiğinde biraraya geliyordu. Genç
kadınlar olarak hayatımızı belirleyen bu kavramlar ve pratik-
ler üzerine gidebilmemiz için önce neler yaşadığımızı daha iyi
anlamamız gerekiyordu. Bu yüzden bekâret kontrollerini de-
ğil, bekâretin kendisini dert edinerek başladık. Zira 'kontro-
lün' önemli bir kısmını biz kadınlar kendimize ve birbirimize
uyguluyorduk. Kimliklerimiz ve bedenlerimiz bekâret (ve ge-
nel olarak cinsellik) üzerine oturmuş söylemlerle biçimlen-
mişti. Kendimizi bu söylemler üzerinden 'biliyorduk'. Küçük
grup deneyimleri bizi başka bir bilgi ile tanıştırdı: az sayıda
başka kadınla birlikte geliştirdiğimiz yeni bir beden bilgisi.
Gruplarımız 3-5 kişilikti. Her biri kendi içinde toplanıyor, dü-
zenli aralıklarla da Kadın Grubu olarak biraraya geliyorduk.

Birlikte eğlenerek, birlikte ağlayarak ve hatta sıkı kavgalara tutuşarak hayatımıza yeni bir cinsellik siyasetini oturtmaya başlamıştık.

Cinsellik siyasetinden anladıklarımızı her fırsatta tartışmaya açarak, üniversitede ve dışarda bu konuda toplantılar düzenleyerek, Kitap Fuarı'nda stand açarak ve düşündüklerimizi, yaşadıklarımızı bültenlerimize aktararak başkalarıyla paylaşmaya çalıştık. İstiyorduk ki çok sayıda kadın bizim duyduğumuz heyecanı duysun, öfkemizi tanıdık bulsun, ve hep birlikte geliştireceğimiz 'kadın bakış açısı'yla bekâret ve cinselliği tabu olmaktan çıkarıp feminizmin, genel anlamda siyasetin, ve hayatlarımızın merkezine taşıyalım.

Çok açık ki bu olmadı. Bizler iki yıldan fazla süren yoğun grup çalışmalarımız sırasında çok önemli dönüşümler yaşadık ama bunları başka kadınlarla paylaşmak, cinsellik ve bekâret tartışmalarını kurumsallaştırmak, bu konudaki düşüncelerimizi, duygularımızı ortak bir güce dönüştürmek konusunda son derece yetersiz kaldık. Seneler sonra Kadın Kütüphanesi'nde karşıma çıkan bir yayında Ankara'dan başka bir grubun (*Bekâret Kontrolüne Hayır! Bedenimiz Bizimdir! Kampanyası*) benzer süreçler yaşadığını öğrenmek, onların yazdıklarını okunak benim için hem heyecan verici, hem de üzücüydü. Gerçi *Yeter* bülteninden haberdardık ve Ankaralı arkadaşlarla birkaç defa görüşmüştük ama birbirimizle çok ilgilenmemize rağmen iletişimimiz yetersiz kalmıştı. Keşke zamanında biraraya gelebilseydik ve gücümüzü birleştirmeyi deneseydik...

Küçük gruplar üzerinden örgütlenmek, özel olanın politikasını yapmak feminizmin hem gücü, hem de yumuşak karnı. 2000'li yıllarda bu yumuşak karnın Türkiye'nin her yerinde sayıları ve etkinlikleri-artan kadın gruplarının internet, telefon, faks ve yıllık kurultaylar aracılığıyla oluşturdukları ağlarda bir güce dönüştüğünü görmek çok ümit verici. Amerikalı feminist kuramcı Donna Haraway'in³ dediği gibi, içinde bulunduğumuz çağda, "ağ kurmak" kapitalist bir pazar stratejisi

3 Haraway, Donna (1991) *Simians, Cyborgs and Women: The Reinvention of Nature*, Routledge, New York.

olduğu kadar biz kadınlar için son derece etkin bir örgütlenme stratejisi de aynı zamanda. Üstelik 'merkez' fikrini ortadan kaldırması açısından feminist politikaya daha uygun bir yöntem. Artık paylaşmak, yanyana durmak, birlikte bir söz oluşturmak, birbirinden güç ve ilham almak, ve gittikçe genişleyen ağlarımızı ortak bir güce dönüştürmek çok daha kolay.

2000'li yıllarda bu gücün cinsellik siyasetine daha çok yansımaları dileğiyle...